

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2016. gada 11. janvārī Nr. 1-6/1
Uz 11.12.2015.Nr. 1-04/424-pav

**Latvijas Republikas Satversmes tiesas
tiesnesim Uldim Ķīnim**
Jura Alunāna ielā 1
Rīgā, LV-1010

Par viedokli lietā Nr.2015-21-01

Tiesībsarga birojā ir saņemts Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesneša Ulda Ķīņa 2015. gada 20. februāra lēmums, ar kuru tiesībsargs atzīts par pieaicināto personu lietā Nr.2015-21-01 “Par likuma “Par valsts pensijām” 12. panta pirmās daļas, ciktāl tā paredz pensijas kapitāla aktualizācijai izmantot indeksu, kas mazāks par “1”, un pārejas noteikumu 65.2. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, 105. un 109. pantam”, kas ierosināta pēc Saeimas deputātu (turpmāk arī – pieteicēji) pieteikuma. Ar minēto lēmumu tiesībsargs ir uzaicināts rakstveidā izteikt viedokli par jautājumiem, kuriem pēc viņa ieskata minētajā lietā varētu būt nozīme.

Izvērtējot lēmumam pievienoto pieteikumu, kā arī Saeimas atbildes rakstu, tiesībsargs sniedz šādu viedokli.

1. Jautājums par negatīvā apdrošināšanas iemaksu algas indeksa (turpmāk arī – kapitāla indekss) piemērošanas sekām attiecībā uz vecuma pensiju tiesībsarga redzeslokā nonāca pēc ekonomiskās krīzes. Uz to iesniegumos un mutiskās konsultācijās tiesībsargam norādīja personas, kas pensionējās, sakot ar 2010. gada 1. janvāri. Iesniegumos tika pausts uzskats, ka viens no pensiju sistēmā piemērojamajiem kritērijiem – kapitāla indekss, rada sociālo netaisnīgumu un neatgriezenisku personu nevienlīdzību. Pensionāri norādīja, ka Latvijas pensiju sistēmā personas, kuras pensionējušās ekonomiskās un finanšu krīzes laikā pie vienāda veikto apdrošināšanas iemaksu un nostrādāto gadu skaita, tiek nostādītas daudz nelabvēlīgākā situācijā kā personas, kuras pensionējušās ekonomiskās izaugsmes gados.

Ievērojot iedzīvotāju sūdzības, tiesībsargs ierosināja vairākas pārbaudes lietas par kapitāla indeksa atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk arī – Satversme) 1., 91., 105. un 109.pantam. Izpētes rezultātā tiesībsargs 2014. gada 2. aprīlī sniedza atzinumu¹.

Atzinumā tika analizēts likuma “Par valsts pensijām” 12. panta pirmajā daļā un šī likuma pārejas noteikumu 13. punktā paredzētie noteikumi (regulē kapitāla indeksa piemērošanu) redakcijā, kas bija spēkā līdz 2015. gada 18. jūnija likumam „Grozījumi

¹ Sk. šī viedokļa pielikumā un tiesībsarga interneta vietnē http://www.tiesibsargs.lv/files/content/atzinumi/Atzinums_Pensiju_kapitala_indekss_02042014.pdf.

likumā "Par valsts pensijām"², ar ko cita starpā tika pieņemtas (grozītas) apstrīdētas tiesību normas.

Kapitāla indeksa piemērošanu vispārīgi noteica likuma "Par valsts pensijām" 12.panta pirmā daļa, iekļaujot to vecuma pensiju aprēķināšanas formulā:

$$P = K / G, \text{ kur:}$$

„P” ir gada pensija, kuras divpadsmitā daļa ir mēneša pensija;

„K” ir apdrošinātās personas pensijas kapitāls, kas reģistrēts šīs personas personīgajā kontā un aktualizēts, *ņemot vērā ikgadējos apdrošināšanas iemaksu algas indeksus*;

„G” ir laika posms (gados), par kuru no pensijas piešķiršanas gada tiek plānota vecuma pensijas izmaksa.

Savukārt likuma "Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 13.punkts noteica papildus nosacījumus vecuma pensijas piešķiršanai un aprēķināšanai, kas būtībā papildināja likuma "Par valsts pensijām" 12. panta pirmās daļas noteikumus.

Pārbaudes lietā tiesībsargs secināja³:

1) No likuma "Par valsts pensijām" izriet, ka personai, pensionējoties gadā, kad kapitāla indekss ir negatīvs, neatgriezeniski uz visu atlikušo mūžu pensijas apmērs tiek samazināts, bez iespējas to kompensēt vai izlīdzināt nākotnē.

2) Latvijas pensiju sistēmā nepastāv mehānisms, ar kura palīdzību būtu iespējams novērst kapitāla indeksa acīmredzamo negatīvo ietekmi uz konkrēto pensijas apmēru, t.i., uz indivīda tiesībām uz pensijas apmēru, kas ir proporcionāls katra indivīda sociālās apdrošināšanas iemaksu lielumam un darba stāžam.

3) Latvijas valsts ir atzinusi, ka katrai personai ir tiesības saņemt tādu pensiju, kādu persona ir nopelnījusi ar savām sociālajām iemaksām un darba stāžu, līdz ar to valstij ir arī jāspēj garantēt šī principa ievērošanu, saprātīgi piemērojot valsts rīcības brīvības iespējas.

4) Latvijas pensiju sistēmā nav mehānisma, ar kura palīdzību būtu iespējams novērst kapitāla indeksa acīmredzamo negatīvo ietekmi uz konkrētas pensijas apmēru, līdz ar to likuma "Par valsts pensijām" 12. pantā un pārejas noteikumu 13.punktā paredzētais kapitāla indeksa piemērošanas mehānisms attiecībā uz konkrētu indivīdu neatbilst Satversmes 1. un 109.panta noteikumiem.

5) Negatīva kapitāla indeksa piemērošana indivīdam ierobežo tiesības saņemt pensiju atbilstoši apmēram, kādā persona pensiju sistēmas pirmajā līmenī, ir līdzdarbojusies. Tā kā personas tiesības uz pensiju ietilpst "īpašuma" jēdzienā, tad negatīvā kapitāla indeksa piemērošanas rezultātā personas tiesības uz īpašumu tiek ierobežotas neatgriezeniski uz visu mūžu. Tādējādi likuma "Par valsts pensijām" 12. panta pirmā daļa un minētā likuma pārejas noteikumu 13.punkts neatbilst Satversmes 105.panta pirmajam teikumam.

6) Likuma "Par valsts pensijām" 12. panta pirmajā daļā un minētā likuma pārejas noteikumu 13.punktā paredzētā kapitāla indeksa piemērošanas sistēma rada neattaisnojošu nevienlīdzību starp pensionāriem, kuriem pensionējoties ir piemēroti "pozitīvie" kapitāla indeksa koeficienti, un pensionāriem, kuriem pensionējoties tika piemēroti "negatīvie" kapitāla indeksa koeficienti. Likumā "Par valsts pensijām" nepastāv saprātīgs līdzsvars starp nodrošinātajām sabiedrības interesēm un indivīda tiesību ierobežojumu (pamattiesību aizskārumu). Personas pamattiesību aizskārumus ir lielāks, nekā sabiedrības ieguvums. Tādējādi likuma „Par valsts pensijām” 12. panta pirmā daļa un minētā likuma pārejas noteikumu 13.punkts neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

² Sk. <http://likumi.lv/ta/id/274899-grozijumi-likuma-par-valsts-pensijam-> . Apstrīdētas tiesību normas stājās spēkā 2016. gada 1.janvārī saskaņā ar likuma "Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 67.punktu.

³ Secinājumu pamatojumu skatīt tiesībsarga atzinumā.

Pabeidzot pārbaudes lietu, tiesībsargs aicināja Latvijas Republikas Saeimu veikt grozījums likuma „Par valsts pensijām” 12. pantā un pārejas noteikumu 13. punktā, papildinot tos ar noteikumu, - ja ikgadējais apdrošināšanas iemaksu algas indekss ir mazāks par skaitli “1”, apdrošinātās personas pensijas kapitāls tiek aktualizēts ar indeksu “1”. Savukārt Ministru kabinets tikai aicināts izstrādāt kompensējošu mehānismu, ar kuru tiktu novērstas negatīvo kapitāla indeksu radītās sekas attiecībā uz pensionāriem, kuriem ar negatīvo kapitāla indeksu piemērošanu ir ierobežotas pamattiesības šobrīd, kā arī izstrādāt mehānismu, ar kuru tiktu novērstas negatīvo kapitāla indeksu nelabvēlīgās sekas attiecībā uz nākotnes pensionāriem.

2. Īstenojot tiesībsarga rekomendācijas, Saeima 2015. gada 18. jūnijā pieņēma likumu “Grozījumi likumā “Par valsts pensijām””, ar kuru cita starpā tika pilnveidots kapitāla indeksa noteikšanas un piemērošanas tiesiskais regulējums.

Pirmkārt, ar minēto likumu tika papildināta likuma “Par valsts pensijām” 12. panta pirmā daļa. Tika saglabāts noteikums, ka vecuma pensiju aprēķina formulā izmanto apdrošinātās personas pensijas kapitālu “K”, kas reģistrēts šīs personas personīgajā kontā un aktualizēts, ņemot vērā ikgadējos apdrošināšanas iemaksu algas indeksus, kurus nosaka Ministru kabinets. Šī norma tika papildināta ar noteikumu, ka ikgadējā apdrošināšanas iemaksu algas indeksa noteikšanā piemēro apdrošināšanas iemaksu algu summas reālā pieauguma robežu, kas nepārsniedz 15 procentus (..).

Otrkārt, likuma “Par valsts pensijām” 12. pants tika papildināts ar ceturto daļu šādā redakcijā: “Ja atbilstoši šā panta pirmajai daļai pensijas kapitāla aktualizācijai aprēķinātais ikgadējais apdrošināšanas iemaksu algas indekss ir mazāks par skaitli “1”, pensijas kapitāla aktualizācijai piemēro indeksu “1”. Gadam, kurā pensijas kapitāla indeksācijai aprēķinātais indekss ir mazāks par skaitli “1”, sekojošajos gados, kuros pensijas kapitāla aktualizācijai aprēķinātais indekss ir lielāks par skaitli “1”, tas tiek aizstāts ar indeksu “1” līdz gadam, kad iepriekšējo gadu negatīvo un tiem sekojošo pozitīvo indeksu reizinājums ir lielāks par skaitli “1”. Šajā gadā pensijas kapitāla aktualizācijai piemēro apdrošināšanas iemaksu algas indeksu, ko veido iepriekšējo gadu negatīvo un tiem sekojošo pozitīvo indeksu reizinājums.”

Ar šīm tiesību normā likumdevējs pēc būtības novērsa Latvijas pensiju sistēmā būtisku trūkumu. Proti, novērsa negatīvo kapitāla indeksu piemērošanas, līdz ar to arī tā negatīvo seku iestāšanās iespējamību attiecībā uz personām, kas nākotnē pensionēsies.

Taču likums “Par valsts pensijām” tika papildināts arī ar jauniem pārejas noteikumiem. Pārejas noteikumi tika papildināti ar 65.punktu, nosakot, ka personām, kurām no 2010. gada 1. janvāra līdz 2015. gada 31. decembrim saskaņā ar šo likumu piešķirta vai pārrēķināta vecuma, izdienas vai apgādnieka zaudējuma pensija, to pārskata, pārrēķinot pensijas sākuma kapitālu un pensijas kapitālu atbilstoši šā likuma 12.panta ceturtais daļas noteikumiem, ievērojot šādus nosacījumus:

- 1) pensijas tiek pārskatītas, sākot ar 2016. gada 1. janvāri;
- 2) konkrētos gados pārskatāmās pensijas un to pārskatīšanas nosacījumi tiek noteikti ikgadējā valsts budžeta likumā un vidēja termiņa budžeta ietvara likumā, ievērojot valsts budžeta iespējas;
- 3) pārrēķinot pensijas sākuma kapitālu un pensijas kapitālu, tā aktualizācijā apdrošināšanas iemaksu algas indeksus 2009., 2010. un 2011.gadam aizstāj ar skaitli “1” un pēc tam sekojošajos gados pensijas kapitāla aktualizācijai aprēķinātos indeksus, kas ir lielāki par skaitli “1”, aizstāj ar indeksu “1” līdz gadam, kad iepriekšējo gadu negatīvo un tiem sekojošo pozitīvo indeksu reizinājums ir lielāks par skaitli “1”. Šajā gadā pensijas kapitāla

aktualizācijai piemēro apdrošināšanas iemaksu algas indeksu, ko veido iepriekšējo gadu negatīvo un tiem sekojošo pozitīvo indeksu reizinājums;

4) pensijas apmērs pēc tā pārskatīšanas nedrīkst būt mazāks par iepriekš saņemtās pensijas apmēru.

Savukārt likuma "Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 66. punkts paredz, ka šā likuma 12.panta ceturtās daļas noteikumus pensijas kapitāla aktualizācijai piemēro, sākot ar 2009. gadam noteikto apdrošināšanas iemaksu algas indeksu.

Likuma "Par valsts budžetu 2016.gadam" 57.pants paredz, ka personām, kurām no 2010.gada 1.janvāra līdz 2010.gada 31.decembrim saskaņā ar likumu "Par valsts pensijām" piešķirtas vai pārrēķinātas vecuma, izdienas vai apgādnieka zaudējuma pensijas, tās pārskata ar 2016.gada 1.janvāri, pārrēķinot pensijas sākuma kapitālu un pensijas kapitālu atbilstoši likuma "Par valsts pensijām" 12.panta ceturtās daļas noteikumiem, un izmaksā šādi:

1) pensiju pārskata, ievērojot likuma "Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 65.punkta 3. un 4.apakšpunktā minētos noteikumus;

2) pensiju pārskata, ievērojot pensijas piešķiršanas un pārrēķināšanas datumu, pensijas aprēķināšanai iepriekš piemēroto kārtību, kā arī likuma "Par valsts pensijām" 26.panta un pārejas noteikumu 15. un 15.¹ punkta noteikumus;

3) atbilstoši šā panta noteikumiem pārskatītais pensijas apmērs tiek noteikts no 2016.gada 1.janvāra, un par periodu no 1.janvāra to izmaksā ne vēlāk kā 2016.gada augustā.

Likuma "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018. gadam" 18.pants noteic, ka personām, kurām laikā no 2010.gada 1.janvāra līdz 2015.gada 31.decembrim saskaņā ar likumu "Par valsts pensijām" piešķirtas vai pārrēķinātas vecuma, izdienas vai apgādnieka zaudējuma pensijas, tās pārskata atbilstoši likuma "Par valsts pensijām" 12.panta ceturtās daļas un pārejas noteikumu 65.punkta 3. un 4.apakšpunkta noteikumiem: ar 2016.gada 1.janvāri — 2010.gadā piešķirtās vai pārrēķinātās pensijas, ar 2017.gada 1.janvāri — 2011.gadā piešķirtās vai pārrēķinātās pensijas, ar 2018.gada 1.janvāri — 2012., 2013., 2014. un 2015.gadā piešķirtās vai pārrēķinātās pensijas.

Ar minētajām tiesību normām likumdevējs ir noteicis mehānismu, kas novērš negatīvo kapitāla indeksu piemērošanas sekas nākotnē attiecībā uz personām, kurām vecuma pensijas apmēru ir ietekmējis negatīvais kapitāla indekss.

Taču vienlaikus ir konstatējams, ka minētais tiesiskais regulējums nenovērš negatīvo kapitāla indeksu piemērošanas negatīvās sekas, kas jau ir iestājušās pagātnē un kas turpināsies noteiktu periodu nākotnē. Proti:

1) tiesiskajā regulējumā nav paredzēts pārrēķināt laika posmā no 2010. gada 1.janvāra līdz 2015.gada 31. decembrim aprēķinātās un izmaksātās vecuma pensijas, tādējādi netiek kompensētas pagātnē radītās negatīvā kapitāla indeksa sekas personām, kas ir pensionējušās ekonomiskās krīzes periodā;

2) tā kā kapitāla indeksu piemērošanas negatīvās sekas attiecībā uz personām, kas ir pensionējušās ekonomiskās krīzes periodā, nākotnē ir paredzēts novērst pakāpeniski - trīs gadu laikā, daļai pensionāru šajā periodā ir paredzēts turpināt izmaksāt vecuma pensijas, piemērojot negatīvos kapitāla indeksus. Minētajās tiesību normas neparedz kompensāciju par sekām, ko radīs negatīvo kapitāla indeksu piemērošana šajā pārejas periodā.

Pieteicēji, apstrīdot likuma "Par valsts pensijām" 12. panta pirmās daļas, ciktāl tā paredz pensijas kapitāla aktualizācijai izmantot indeksu, kas mazāks par "1", un pārejas noteikumu 65.2. apakšpunkta atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, 105. un

109. pantam, būtībā uzskata, ka tieši minētā regulējuma neesamību likumā "Par valsts pensijām" ir minēto Satversmes normu pārkāpums.

3. Vērtējot, vai attiecīgā tiesiskā regulējuma trūkums ir minēto pamattiesību pārkāpums, pirmkārt, ir būtiski ņemt vērā likumdevēja ar 2015.gada 18. jūnija likuma "Grozījumi likumā "Par valsts pensijām"" pieņemšanu ieviestās izmaiņas Latvijas pensiju sistēmā salīdzinājumā ar iepriekšējo tiesisko regulējumu.

Tiesībsargs skatījumā, veiktās izmaiņas normatīvos aktos attiecība uz kapitāla indeksa piemērošanu salīdzinot ar tiesisko regulējumu līdz 2015. gada 18. jūnija likuma "Grozījumi likumā "Par valsts pensijām"" pieņemšanai, nākotnē novērš būtisku sistēmiska rakstura nepilnību pensiju sistēmā. Problēma, kas Latvijas pensiju sistēmā pastāvēja līdz 2015. gada 18. jūnija likuma „Grozījumi likumā "Par valsts pensijām"" pieņemšanai bija, ka valsts nespēja garantēt pašas atzītā principa - ka katrai personai ir tiesības saņemt tādu pensiju, kādu persona ir nopelnījusi ar savām sociālajām iemaksām un darba stāžu, ievērošanu attiecībā uz pensionāriem, kuriem pensijas kapitāls un sākuma kapitāls ir samazināts ar negatīvo kapitāla indeksu. Iemesls tam bija tas, ka normatīvajos aktos nebija attiecīga mehānisma. Ar norādītajiem grozījumiem šāds mehānisms ir ieviests un tas pārredzamā nākotnē paredz minētā principa īstenošanu attiecībā uz personām, kas ir pensionējušās ekonomiskās krīzes periodā. Līdz ar to no sistēmiskā viedokļa Satversmes 91. panta pirmajā teikumā, 105.panta pirmajā teikumā un 109. pantā nostiprināto pamattiesību aizskārums ir ticis novērsts.

Otrkārt, attiecībā uz jautājumu par kompensējošu mehānismu ieviešanu par pagātnē un noteiktu periodu nākotnē radītajām negatīvā kapitāla indeksa sekām, jānorāda sekojošais.

Satversmes tiesa, analizējot Latvijas pensiju sistēmu, ir norādījusi, ka tā nevis tikai ļauj cerēt, ka persona saņems materiālu atbalstu, kas būs atkarīgs no apstākļiem pensijas saņemšanas laikā, bet gan rada tiesības paļauties uz to, ka pensijas apmēru noteiks veiktās iemaksas atbilstoši normatīvajos aktos regulētajai pensiju aprēķināšanas shēmai. Pensiju sistēmai jāspēj nodrošināt pensiju atbilstoši apmēram, kādā persona šajā sistēmā līdzdarbojusies, taču nepārdomāti vai sasteigti lēmumi apdraud pensiju sistēmas ilgtspēju un līdzsvarotu pastāvēšanu⁴.

Nepastāv šaubas, ka pensionāriem, kuriem pensijas apmēru ietekmēja negatīvais kapitāla indekss, pensija ir aprēķināta atbilstoši tajā brīdī spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem. Tas nozīmē, ka valsts savu pienākumu ir izpildījusi atbilstoši tām saistībām, ko bija uzņēmusies attiecībā pret šiem pensionāriem.

Analizējot kompensācijas noteikšanas iespējamību no cilvēktiesību viedokļa, jāņem vērā cilvēktiesību doktrīnā atzīto, ka valstij ir plaša rīcības brīvība to metožu un mehānismu izvēlē, ar kādiem Satversmes 109.pantā noteiktās tiesības īstenojamās. Lēmumi šajā jomā tiek pieņemti, vadoties ne tik daudz no juridiskiem, bet vairāk no politiskiem apsvērumiem, kas savukārt ir atkarīgi no likumdevēja priekšstata par: valsts sociālo pakalpojumu sniegšanas principiem, valsts ekonomiskās situācijas un sabiedrības vai kādas tās daļas īpašas nepieciešamības pēc valsts palīdzības vai atbalsta⁵.

Tiesībsarga skatījumā, apstākļi, ka valsts savu pienākumu atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem ir izpildījusi un ka likumdevējs ir novērsis norādīto sistēmisko nepilnību pensiju sistēmā, no Satversmes 109.panta viedokļa neuzliek valstij pienākumu nodrošināt kompensāciju par iepriekšējā tiesiskā regulējuma nepilnībām, pat ja no tiesiskā viedokļa ir saskatāma nevienlīdzība. Tā kā šāds pienākums valstij nerodas no Satversmes 109.panta viedokļa, nav atzīstams arī Satversmes 105.pantā noteikto tiesību pārkāpums,

⁴ Sk. Satversmes tiesas 2007.gada 8.jūnija sprieduma lietā Nr.2007-01-01 20. punktu un 2009. gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2009-43-01 23.punktu., 2010.gada decembra sprieduma lietā Nr. 2010-21-01 17.punktu.

⁵ Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības A.Kovaļevska, 109.panta komentārs, 562.lp.

ņemot vērā, ka Satversmes 105. pants attiecībā uz pensijām personai nodrošina mazāku tiesību aizsardzības apjomu nekā Satversmes 109.pants⁶.

Ņemot vērā minēto, tiesībsarga skatījumā, kompensāciju noteikšana par negatīvo kapitāla indeksu piemērošanas sekām, kas jau ir iestājušās pagātnē un kas turpināsies noteiktu periodu nākotnē, ir politiskās izšķiršanās jautājums, kas nav vērtējams no tiesību viedokļa.

Par to cita starpā liecina gan pieteikumā, gan Saeimas atbildes rakstā norādītais, ka kompensāciju noteikšana ir valsts budžeta un valsts sociālā budžeta iespēju jautājums. Kā zināms, valsts budžets un valsts sociālais budžets tiek plānots pēc politiku noteiktām prioritātēm. Kā liecina tiesībsargam vērtēšanai nodotie materiāli, priekšstats pat par iespēju ieviest 2015. gada 18. jūnija likumā "Grozījumi likumā "Par valsts pensijām"" noteiktās valsts apņemšanās - pakāpeniski pārrēķināt pensijas personām, kurām vecuma pensijas apmērs ir ietekmēts ar negatīvo kapitāla indeksu, politiku vidū ir krasī atšķirīgs. Ja vairākums valdošās koalīcijas uzskata, ka tas ir iespējams normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, ievērojot piesardzību valsts sociālā budžeta strauju tērēšanā⁷, tad, piemēram, tās pašas valdošās koalīcijas deputāte Ilze Vinķele uzskata, ka šībrīža valsts budžeta ietvaros nav iespējams realizēt arī pieņemtās izmaiņas⁸. Pavisam cits viedoklis šajā jautājumā ir pieteicējiem.

Attiecībā uz likumdevēja izraudzīto metodi - noteikt pakāpenisku (atbilstoši budžeta iespējām) vecuma pensiju pārrēķināšanu personām, kura vecuma pensijas apmērs ir ietekmēts ar negatīvo kapitāla indeksu laika posmā no 2010.gada 1.janvāra līdz 2015.gada 31.decembrim, tiesībsargs norāda sekojošo.

Kā jau tika minēts, metodes, kā tiek realizētas Satversmes 109.pantā garantētās tiesības, ir valsts ziņā. Kā izriet no Ministru kabineta 2014. gada 16. maijā tiesībsargam sniegtās atbildes⁹ par tiesībsarga atzinumā izteiktajām rekomendācijām, valdība, lemjot par nepieciešamajām izmaiņām likumā "Par valsts pensijām", jau sākotnēji šādas pakāpeniskas pārrēķināšanas nepieciešamību paredzēja kā vienīgo risinājumu, kas tika balstīts uz valsts budžeta iespējām. Šāda pieeja atspoguļojas arī turpmākā likumprojekta virzības gaitā¹⁰. Līdz ar to šādas metodes izvēle ir bijusi valsts politiska izšķiršanās, sabalansējot personu, kuriem vecuma pensijas apmērs ir ietekmēts ar negatīvo kapitāla indeksu, intereses ar valsts budžeta iespējām (citu iedzīvotāju interesēm).

Vērtējot, vai minētā metode ir samērīga, pirmkārt, jānorāda, ka likuma "Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 65.punkts, likuma "Par valsts budžetu 2016.gadam" 57.pants un likuma "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2016., 2017. un 2018. gadam" 18.pants paredz prognozējamu 3 gadu termiņu, kurā ir plānots novērst negatīvās sekas personām, kurām vecuma pensijas apmērs ir ietekmēts ar negatīvo kapitāla indeksu. Tiesībsargs piekrīt, ka no tiesiskās paļāvības viedokļa šis termiņš ir pietiekami skaidrs tikai attiecībā uz 2016. gadā pārrēķināmām pensijām, t.i., pensijām, kas piešķirtas 2010.gadā. Savukārt attiecībā 2017. un 2018. gadā pārrēķināmām pensijām, t.i., attiecīgi pensijas, kas ir piešķirtas 2011.gadā un 2012., 2013., 2014., 2015.gadā, nav pietiekami skaidri definēts termiņš, cik ilgā laikā pārrēķins tiks veikts gada griezumā un vai vispār tiks veikts, jo tas ir pakārtots nākamo gadu

⁶ Sk. Satversmes tiesas 2009.gada 21.decembra sprieduma Nr.2009-43-01 20.punktu, <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=1&mid=19>

⁷ Sk. Saeimas atbildes rakstu 12.lp., kā arī pieteikuma 1.6.punktu, 10.lp.

⁸ Sk. pieteikuma 2.3.punktu, 17.lp.

⁹ Sk. Ministru kabineta interneta vietnē <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40319394&mode=mk&date=2014-05-13>.

¹⁰ Sk. 2015. gada 19. februārī Valsts sekretāru sanāsmē (VSS-148) izsludināto likumprojekta anotāciju. Likumprojektu un anotāciju sk. <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40348566>, kā arī Labklājības ministrijas interneta vietnē <http://www.lm.gov.lv/text/1789>; Sk. arī 2015.gada 19.maija Ministru kabineta protokola izrakstu, Saeimā iesniegto likumprojektu un tā anotāciju <http://titania.saeima.lv/LIVS12/saeimalivs12.nsf/0/C31CBED7BAE8551BC2257E50002625A0?OpenDocument>

valsts budžetu iespējām. Taču, tiesībsargs uzskata, ka minētais formulējums pats par sevi vēl nenozīmē, ka valsts nepildīs definētās saistības, it īpaši ņemot vērā pieteikumā norādītās prognozes valsts sociālā budžeta uzkrājuma pieaugumam. Tādēļ šobrīd nav pamata apšaubīt minēto tiesību normu izpildi. Attiecīgais formulējums būtībā ir pielāgots iespējamiem mainīgajiem ekonomiskajiem apstākļiem, kas varētu negatīvi ietekmēt valsts sociālā budžeta prognozētā uzkrājuma pieaugumu, kas no ilgtspējas principa viedokļa ir saprātīgs risinājums. Otrkārt, tiesībsarga skatījumā, likumdevējs ir saprātīgi un taisnīgi noteicis arī pārrēķināšanas kārtību, vispirms pārrēķinu veicot personām, kurām negatīvā kapitāla indeksa piemērošana negatīvās sekas ir skārušas visilgāk, attiecīgi ar nākamajiem gadiem veicot pārrēķinu personām, kuras minētās sekas ir skārušas īsāku termiņu.

Ņemot vērā minēto, tiesībsargs nesaskata acīmredzamu nesamērību likumdevēja izvēlētajā metodē, novēršot negatīvo kapitāla indeksu piemērošanas negatīvās sekas nākotnē attiecībā uz personām, kurām pensijas apmērs ir ietekmēts ar negatīvo kapitāla indeksu.

Ievērojot minētos apsvērumus, tiesībsargs uzskata, ka apstrīdētās tiesību normas atbilst 91. panta pirmajam teikumam, 105. un 109. pantam.

Pielikumā: 2014. gada 2. aprīļa tiesībsarga atzinuma kopija pārbaudes lietā Nr.2011-276 17AA.

Ar cieņu

tiesībsargs

Koņuševskis 67201412

11. 01. 2016.

J.Jansons